

# В неділю рано зілля копала (скорочено)

Ольга Кобилянська

*Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.*

*Авторські права на переказ належать Укрлібу*

Повість починається зі слів пісні "Ой не ходи, Грицю, на вечорниці". Події твору відбувалися давно, в селі, що знаходилося в горах.

Під горою, що називалася Чабаниця, тулилося це село і бігла гучна ріка, недалеко від якої стояла з обійстям і млином хата багачки і вдови Іванихи Дубихи, яка мала єдину дочку. У селі якось перебували кілька днів цигани, що верталися в Угорщину. Мешканці села тривожилися непрошеними гістьми, адже уявляли їх ворогами, бо всі знали легенду про те, буцімто предки циганів не прийняли на відпочинок Марії, що втікала з божим дитятком і Йосифом. До того ж, вважалося, що цигани нападали ночами на подорожніх, грабували та вбивали їх.

За тих кілька днів, що цигани були у селі, між ними трапилася одна пригода: третьої ночі по їх приїзді привела молода Мавра, жінка теперішнього провідника циганів на ім'я Раду, на світ сина. Дитина була білою, тож виявилось, що чоловіка зрадили. Раду, набагато старший від Маври, кричав на неї, сіпав за волосся, погрожував смертю. Вночі чоловіки-цигани зібралися на раду, жінки і дівчата поралися оддалік і говорили про долю молодої і гарної Маври, яка заробляла найбільше грошей врожінням між простим народом і панами. Старий Андронаті, батько двадцятилітньої Маври, сказав, що визнає провину дочки. Раду кинув до землі червоними монетами і сказав, що ці гроші тому, хто усуне зрадницю і дитину з його очей. Цигани мовчали, а Андронаті сказав, що не дасть Мавру усунути або стратити, бо судити треба по-доброму, людському. Чоловік просив дарувати дочці ще три дні між циганами, а потім вона сама відійде від них. Цимбаліст, товариш Андронаті, спитав, чи той сам вб'є Мавру. Батько відповів, що сам, та золотих він не брав. Раптом вийшла з шатра стара мати Маври і почала пробачити простити дочці, та Андронаті насварив жінку і вигнав.

Після того музика Андронаті кудись пішов, а третього вечора вернув. Цигани знов зібралися. Андронаті налив усім горілки і сказав, що цього вечора прощається з дочкою. Згодом батько заграє на скрипці жалісливу пісню і заплакає. Мусив з своєю Маврою розлучатися, виходу не було.

О першій годині ночі батько і його вірний товариш музикант-цимбаліст, поки усі спали, винесли Мавру і дитину з шатра, щоб вирвати її з рук Раду та охоронити від смерті. Андронаті вирішив, що дитину підкине бездітному багачеві десь в одному із сіл за горою Чабаницею, а Мавра сама дасть собі раду. Усі спали сильним сном від трунку, заправленого Андронаті усыпляючим зіллям, за котрим ходив він два дні по горах.

Мавра, також упоєна зіллям, спала, мов мертва, як її виносили, і не чула нічого.

Недалеко млина недавно повдовілої багачки Іванихи Дубихи, уклали Мавру під смерекою і залишили. Біля Маври поставили клунок з її речами. Поплакавши коло дочки гіркими сльозами, батько взяв внука і поніс вузькою стежкою, що розпочиналася недалеко млина і обвивала по правій стороні Чабаницю. "Біла" стежка, так її звали люди в селі, тягнулася то лісом Чабаниці, то левадами і царинками. Коли вона скінчилася, впоперек лягла інша дорога, якою циган увійшов в третє село від Чабаниці на угорській границі. Раптом обізався голос трембіти, сумний і протяжний, мов виразний жаль. Андронаті заплакав, він розумів, що трембіта віщує щось недобре.

Не надто високо на горі стояло пишне обійстя, тут і поклав циган свого внука. Вертаючись, зустрів якогось чабана, той пояснив, що трембіта обзивалася, бо помер якийсь багач. Також циган довідався, що на обійсті, де він лишив дитину, живе перший багач в селі, Михайло Дончук, який не має дітей.

Андронаті не міг вертатися в табір. Він міг йти до пусти і прилучитися там до якої громади, прикликавши до себе й жінку. А колись примандрує знов в оці околиці і погляне, як живеться внукові в багача.

Коли Мавра пробудилася рано, почала кликати батьків, пригадала про дитину, якої не було поруч, думала, що це Раду викинув її. Якась немолода жінка, а це була Іваниха Дубиха, підійшла до циганки і просила йти до неї, бо Мавра хвора, а цигани, мабуть, покинули її. І ніхто не знав, куди ділася дитина.

Мавра лишилася жити в Іванихи Дубихи і розповіла, як Раду на ній помстився. Через два місяці по смерті чоловіка в Іванихи Дубихи знайшлася, хоч не молода вже була, дитина, маленька Тетянка. Мавра стала дитині другою матір'ю. Циганка не покидала спроб віднайти свою дитину. Інколи вона прощалася з Тетянкою, заливаючись гіркими сльозами, а Іванисі кланялася і йшла у світ. По кількох місяцях, а іноді і по році, Мавра верталася і падала Іванисі Дубисі до ніг і просила прийняти до Тетянки.

Коли Тетянці було дванадцять років, Мавра попросила Іваниху Дубиху дозволити їй відокремитися від неї і замешкати деінде. Циганка пояснювала, що сільські люди надто їй допікають, глузують з неї в млині. Іванисі Дубисі не треба більше її до Тетянки, бо Тетяна скоро стане дівочити – отже, їй, Маврі, іншої роботи треба, як годиться справедливій циганці. Циганка хотіла проживати на Чабаниці, де стояв порожній бурдей-колиба, над самим ярмом-пропастью, що в нім проживали іноді за життя самого господаря літом або зимою його чабани. Там Мавра хотіла займатися ворожінням, збирати чудотворне зілля. Іваниха Дубиха мусила дозволити, бо боялася, що коли відмовить, то циганка візьме Тетянку і забереться кудись в світ.

Трудно було означити, хто любив більше малу Тетянку, чи мати, чи циганка-сирота. Мати була більш строга з дитиною, а Мавра виконувала всі бажання дівчинки.

На Чабаниці була білява скала, яку прозвали люди "Білим каменем". З-під нього було видно всі сусідні верхи і ліси, а між ними й одне село, назване Третівка, що лежало на угорській границі. Зі східної сторони Чабаниці, з якої пів години ходу від

обійстя і млина Іванихи Дубихи, вибігала в ліс біла стежечка. Ідучи тією стежкою від млина вгору лісом, з одної сторони попри її полонини, а з другої попри глибоку пропасть, де журчав веселий потік, натрапляв мандрівник на колибу-бурдей Іванихи Дубихи. Колиба стояла, оперта з одної сторони до якогось каменя. Зі східної сторони зазірала колиба з-під смерек в саму пропасть з гучливим потоком.

*Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.*

*Авторські права на переказ належать Укрлібу*

Одної прекрасної літньої днини спровадилася Мавра на Чабаницю, а Тетянці на пам'ятку про себе подарувала золоті обручки-ковтки, півмісяці. Малою дістала Мавра їх від своєї матері, а тепер просила носити ці сережки Тетянку, щоб була в них красна і пишна, як сама туркиня.

Тетяна що рік, то більша і краща, прибігала до Маври. Циганка літом збирала гриби, малини, ягоди, носила в місто на продаж. В п'ятницю і суботу спускалася в сусідні села або й міста межі багаті по милостиню. Ранками Мавра збігала доглядати за деякою товариною Іванихи Дубихи. Весною і літом, аж до пізньої осені Мавра ходила ще і по зілля, яким між людьми тайком торгувала.

У двадцять років Тетяна була висока, гнучка, білолиця, мала чорні густі брови і чорні очі. Дівчина була працьовита, чесна, милосердна. Вже й кілька разів старостів виправляла. Мати ж пильнувала, щоб дочка не подалася за нерівною собі парою. Щонеділі і свята вони ходили до храму божого, але й Мавру дівчина могла навідувати, коли хотіла.

У багача Михайла Дончука в селі Третівці жив хлопець Гриць, їхній годованець, якого колись підкинули на призьбу. Своїх господарів Гриць кликав батьком та матір'ю. Хлопець допомагав їм, працював, та інколи міг покинути все і волоктися кудись, щоб змінити місце. У сімнадцять років він вибрав собі щонайкращого коня господаря і давай об'їжджати сусідні села. Що нашукалися, нажурилися господарі за хлопцем – він пропав без сліду, мов у воду впав. Аж сьомого дня знайшов його господар, виявилося, що Гриць їздив шукати скрипку та й нудно йому було сидіти на одному місці. Господиня-мати, розвідавшись, куди і пощо гуляв Гриць на найкращім коні сім день, розлютилася і назвала пройдисвітом. Хлопець образився і сказав, що хліб дурно не їсть, відробляє, а як треба, то піде геть і не вернеться. Батько став на захист хлопця, бо такий він вже вдався, на місці довго не висидить. Гриця дівчата роєм обступала, але батьки вирішили, що йому ще не час женитися, але найкращою парою для нього буде Настуня Кривинюківна, бо її батьки добрі газди. Саме Настка тримала Гриця у селі, з нею всі жалі ділив. Якби не вона, пішов би в світ, про який розповідав один старий білоголовий циган, що кожні кілька років переходить через їх село з Угорщини. Для Гриця тільки й щастя, що сопілка, трембіта і Настка. В селі він подобався усім дівчатам, але Гриць горнувся до Настки, яка його назад до "розуму" приводила, до праці, не давала "волочитися". Дівчина ніколи на нього не гнівалася за його дивну поведінку і надіялася, що колись вони поберуться.

Настала зима. У хатині Маври горів вогонь, а циганка кинула собі карти. Ось що вона з них вичитала: щось велике, несподіване чекало її, і в цьому вмішана Тетяна, її "туркиня", як люди прозвали дівчину за золоті ковтки, півмісячки у вухах. Щось велике-велике, і смутне, і радісне чекало її, ніби весілля, ніби смерть. І замішаний хтось в тім, хтось зблизька і хтось здалека. До хати Маври мали прийти два чоловіки, одному смерть, а другому радість. Один молодий, другий старий. Згодом Мавра задрімала, але раптом почула, що у вікно щось товче, хтось добивається. Хтось попросив: "Пустіть в хату!", але циганка не відчинила, бо боялася за своє життя. З-за дверей почувся страшний проклин, і Мавра подумала, що колись чула цей голос. Це був голос її батька, бо лише він один проклинав тим страшним прокльоном. Маврі здалося, що то приходила його душа. Зранку вона побачила за дверима чийсь сліди і відчула, що вчинила зле, не впустивши чоловіка в хату.

Кожної погідної неділі Тетяна приходила до Маври на Чабаницю. Якось, зірвавши два червоні великі маки та завітчавшись ними з обох сторін лица, дівчина прийшла до циганки, та не застала її вдома. Тетяна подумала, що Мавра вийшла або в сусіднє село, або шукала десь лісом зілля. Дівчина пішла білою стежкою і раптом почула тупіт копит. Проти неї їхав на коні Гриць із села Третівки. Спершу обоє дивилися мовчки на себе. Потім хлопець привітався, а дівчина попросила об'їхати її, бо вона мусить тут чекати одну жінку. На запитання хлопця, як її звати, Тетяна відповіла, що вона Туркиня. Гриць визнав, що вона красива, що міг би полюбити її, однак дівчина сказала, що вона не для кожного. Хлопець хотів дізнатися про неї більше, але Тетяна говорила, що живе у лісі, назвала його дурнем. Гриць скипів і остовпів, потім почав хвалитися, що він син багатиря, підняв коня, мов малу собаку, за передні ноги і держав його добру хвилину. Пригрозив, що наб'є її, а Тетяна відповіла, що ніхто ще в житті не бив її ніколи. Гриць не хотів розходитися з нею, просив назвати ім'я, та вона так і не сказала, а потім пішла геть. Хлопцеві лишився лиш великий цвіт червоного маку, що лежав на землі. Гриць закнур його за капелюх і поїхав.

Другої неділі Тетяна знов пішла до Маври. Дівчина весь час думала про Гриця, але про це не говорила ні матері, ні Маврі. Цього разу циганка була вдома, лежала за хатиною проти сонця. Над Тетяною почав кружляти у небі хижун, і циганка сказала, що за тиждень дівчина впаде в очі якомусь хижуніві-хлопцеві, а восени треба старостів чекати. Мавра розповіла Тетяні про своє кохання до молодого боярина, який дізнавшись про її вагітність, здвигнув плечима і сказав, що вона сама винна. Найбільше Маврі запам'ятався його свист, що дістався їй вкінці в нагороду за любов. Циганка застерегла Тетяну, щоб не дожила свисту, дівчина сказала, що цього ніколи не буде.

Наступної неділі Тетяна знову йшла лісом і опинилася недалеко "Білого каменя". Сходячи вниз, побачила Гриця на коні. Він поспішив до неї, радів, що знову побачив Туркиню, але й цього разу вона не сказала свого імені. Вони розійшлися, і Гриць після того мов трійла напився. Весь час думав про Тетяну, не міг працювати, бо йому горда і пишна Туркиня запала в душу. Та все одно він ходив до Настки, а вона нічого не допитувалася, не судила, а лише любила.

Через два тижні Гриць поїхав до "Білого каменя", прив'язав коня до деревини праворуч на Чабаниці, а сам ліг чекати. Тетяна таки прийшла, знову завітчана червоними маками. Дівчина показала турецькі ковтки і пояснила, чому люди в селі назвали її Туркинею. Потім дівчина запитала, чи до багатьох дівчат ходив Гриць, і попередила, що до неї посвистувати не буде. Хлопець зізнався, що любить її, а Тетяна сказала, що більше до нього не прийде, хіба він прийде до її хати. Вона розповіла про свою маму, і Гриць визнав, що то гонорна пані, але він все одно посватає Тетяну. Дівчині було важко на душі, бо вона пам'ятала слова Маври про зрадливих чоловіків. Тетяна пішла від Гриця додому і кинулася перед святі ікони, ледве удержуючись від плачу і відчуваючи смуток.

Гриць вернувся додому і пішов до Настки, бо хотілося до когось пригорнутися, комусь сказати, що любить Туркиню. Та він не зізнався дівчині, і коли вона поцілувала його, пішов геть.

*Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.*

*Авторські права на переказ належать Укрлібу*

Настала осінь. Іваниха Дубиха мала багато роботи, а Тетяна тужила за Грицем, та в ліс більше не йшла. Зачинила душу і ніби ждала чогось. Вона згадувала Мавру і розуміла, що краще не любити, якщо мав би він її забути, висміяти. Хотілося розповісти про Гриця Маврі, але дівчина не могла. Якось прийшла до циганки і побачила на печі зілля. Мавра розповіла, що воно з-під "Білого каменя" і дає людині сон. "В неділю рано укопай, в понеділок полощи, у вівторок вари, в середу рано напій, то і гей-гей який сон лихо захопить!" – пояснювала циганка. Тетяна зізналася, що полюбила одного хлопця, а Мавра порадила не вірити йому, поки не пришле старостів. Циганка пообіцяла переконати Іваниху Дубиху віддати Тетяну саме за цього хлопця, якщо б інші приходили свататися. Дівчина розповіла, що Гриць дуже красивий, багацький син, а вона щиро його любить.

Поволі проходила молодому Грицеві осінь і зима. Зразу виїжджав іще за красною Туркинею, та дівчина не виходила, тож він перестав вижидати дівчину в лісі. Старостів до Тетяни також не посилав, бо в його сусідстві жила Настка і він не хотів її смутити. До того й батько не хотів йому землі відділити, радив поки що не квапитися з женячкою. Та одного дня Гриць вирішив їхати у село, де жила Іваниха Дубиха з своєю гарною донькою. Там він усіх розпитував про вдову і її дочку, яка відмовляла усім женихам. Гриць не побоявся заїхати до самої вдови. Тетяна вийшла з хати, а за нею мати. Гриць збрехав, що хотів би знати, чи тут за ним не питали одні люди. Іваниха Дубиха сказала, що ніхто за ним не питав, і пішла в хату. Гриць попросив Тетяну вийти до нього, і дівчина пообіцяла, що вийде весною в ліс, коли зазеленіє.

Гриць чекав весни, а тим часом ходив до Настки. Настала весна. Якось хлопець вийшов в полонину і зустрів з дитинства вже йому знаного діда Андронаті, що раз кілька років являвся в їх селі. Обидва розповіли, як їм живеться. Старий циган розказав Грицеві, що волочиться вже до двадцяти років на світі, лише глибокою зимою

опиняється в Угорщині, коло інших циганів. Жінка в нього померла ще перед двадцятьма роками, недовго по утраті однісінької доньки, яку постигло нещастя. Дитині тієї доньки, щоправда, поводитьсь добре, а як настане час, що його внук одружиться, тоді він прийде до нього й остане. Андронаті мріяв заграти своєму внукові на весіллі на скрипці. Розказуючи отаке, старий дивився з-під брів вигребушим оком на молодого хлопця. Гриць признався циганові, що кохає дві дівчини, не може обрати одну і з того всього пішов би в світ. Андронаті порадив брати багачку і любити одну. Гриць сказав, що, мабуть, посватає білу – Настку. Хлопець запросив цигани до себе на весілля цієї осені і попросив благословення.

Весна минала, а Тетяна все не виходила до Гриця. Він чотири неділі виїжджав у ліс, а її все не було. На розраду хлопець їздив до щебетливої, слухняної синьоокої Настки. Та якось Тетяна таки прийшла. Вона говорила, що ходила по лісах, та все заверталася з дороги назад, не могла звернутися до нього, сумління все здержувало. Дівчина натякала, що мати не дозволить їй ходити по лісах, тож хай він присилає старостів. Гриць пообіцяв, що цієї осені будуть. Вони домовилися, що зустрінуться ще.

Тетяна чи не щонеділі ходила лісом. Вона вагалася, чи Гриць вірно її любить. "Заким сніг упаде, ти будеш в моїй хаті", – обіцяв хлопець, а потім признався, що він підкинена дитина, годованець.

Тетяна призналася Маврі, що любить Гриця, що обіцяв прислати старостів. Циганка просила квапитися, бо як прийде осінь, мати прийме других старостів. Дівчина розповіла, що Гриць високий, вус чорний, а сам білий та синьоокий, а все їздить на чорнім, коні. Мавра згадала минуле, бо її коханець був такий самий красивий, а син тепер міг би бути за віком, як Гриць.

*Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.*

*Авторські права на переказ належать Укрлібу*

Якось перед святом Івана Купала Тетяна вирішила розвідатися про свою будучу долю. Запросила товаришок і ровесниць, пішли над ріку оподалік трохи від млина. Завтра Івана Купала, а сьогодні дівчата ворожать. Була серед них і Мавра. Коли Тетяна кинула свій вінок у воду, він заколисався сильно і, поплававши кілька хвилин кругом по тихій воді, почав. Та недалеко, доплив до середини, і захопив його вир. Вінок потягнуло в глибіню, і Тетяна не побачила його більше. Мавра сказала, що Гриць не посватає дівчину восени. Тетяна лише згорда сказала "Ов-ва!" і відійшла від води.

Минув якийсь час. Настка пішла з своїми родичами на прощу в далекі сторони і не попрощалася з Грицем, їй боліло серце, що він майже ціле літо не навідувався до неї. Грицеві стало ніяково, коли почув, що Настка пішла з родичами так далеко в чужу сторону, як казали люди, не спімнувши йому про те і не попрощалася.

По кожній зустрічі з Тетяною він неначе тратив власть над собою, так дуже підходила вона йому під душу. І був би, коли б був міг, з нею вже давно одружився. Однак, не бачивши її довше, починав тужити за Насткою. Як повернула Настка з прощі, Гриць пішов до неї. Він жалів її, і зрештою признався, що покохав дочку Іванихи

Дубихи у сусідньому селі. Настка відповіла, що він їй все одно не покине, бо їхні батьки вже давно домовилися про весілля, а про Туркиню вона сама подбає, щоб було все добре, щоб не проклинала їх. Гриць сказав, хай Настка робить, що хоче, а йому хай дадуть спокій. На питання, чому він ходив до Туркині, Гриць відповів, що приворожила його, бо на селі перша чарівниця. Настка наказала йому більше ніколи не йти до Тетяни, заплакала, а потім повідомила, що готує рушники.

Старий Андронаті прибував до села, де жив Гриць. Зустрів циган і Настку, яка обдарувала його чи не найкраще. Дівчина попросила старого про послугу і пообіцяла Андронаті, що коли він їй допоможе, то вони з Грицем заберуть його до себе і старий добуватиме в них віку. Настка розповіла, що кохає Дончукового Гриця, але хлопець полюбив Туркиню з сусіднього села, тож треба піти до неї і розповісти їй, що Гриць кохає Настку і посилає до неї старостів. Тож коли Тетяна не покине його, то її прокленуть усі люди. Андронаті пообіцяв, що перекаже це все Туркині, але лише аж по третій заповіді, щоб не мала відьма часу весілля спиняти.

Було три-чотири неділі перед другою осінньою богородицею. Гриць за наказом батька поїхав у сусіднє село і їхав саме через гору Чабаницю. Було вже добрих кілька неділей, як не виїздив сюди до Тетяни. Коли почався сильний дощ, Гриць прибував до хатини Маври. Циганка сказала, що виглядає його вже як рік, про це повідомили їй карти. Розмовляючи, Мавра розповіла хлопцеві про своє життя, про Раду, батьків, сина, який тепер був би такий, як він. Дивлячись на Гриця, Маврі здавалося, що вона вжедесь бачила такі очі. Вона поворожила йому і сказала, що в ньому є дві душі: одна біла, пишна та горда, що не кожного хоче знати, а друга – вітрова, землі не держиться. Гриць задрижав на її слова, пригадавши, що він підкинена дитина, що не знає нічого про своїх батьків. Циганка порадила йому не любити чорні очі, а любити такі, як його, сині. Карти віщували і лихо, та циганка не хотіла говорити про це. Гриць кинув циганці гроші і запросив на своє весілля, а вона поблагословила його. Вона так і не дізналася, що то був саме Гриць, хоч виглядав, як оповідала дівчина, і на чорнім коні від'їхав. Спускаючись з гори, Гриць роздумував над словами циганки про чорні очі, такі були у Туркині. Раптом він побачив саму Тетяну. Вона сказала, що позаду йде її мати. Зустріч була короткою, Гриць сказав, що він все в роботі, а Тетяна пообіцяла прийти.

Одного дня, може, в три тижні по стрічі Тетяни з Грицем, Іваниха Дубиха відправила дочку до Маври. Дівчина надіялася зустріти Гриця, але замість нього побачила старого діда, цигана. То був Андронаті. Довідавшись від дівчини, що вона дочка Іванихи Дубихи, старий розповів, що був у селі Третівці і синьоока Настка просила їй дещо переказати. Андронаті переповів все так, як просила Настка: що Гриць давно любить Настку, що скоро відбудеться вінчання. Потім старий сказав, що Тетяна у всьому сама винна, що не треба було починяти Грицеві. Дівчина виправдовувалася, розповідала, як вони тут зустрічалися, запевняла, що Гриць любить її. Андронаті зареготався, дівчина трутила старого, він упав і погрозив п'ястуком і бичем, а потім заляв.

Тетяна побігла додому і зізналася матері про Гриця. Потім дівчина знову побігла у

ліс, до Маври. Розповіла їй про все. Циганка вирішила, що піде до Гриця і сама про все розпитає його, а потім спробує повернути хлопця до Тетяни. Дівчина сказала, що не треба повертати, коли він зрадив. Коли Тетяна пішла, Мавра зрозуміла, що хлопець, який приїздив до неї під час дощу, був Грицем з Третівки. Циганка відчувала, що Тетяна не переживе цього горя.

Тетяна два дні і дві ночі майже не лягала, не їла і не пила, чекала, що дізнається Мавра. Мати не зупиняла дочку, розуміла її горе, але стерегла, щоб дівчина нічого собі не заподіяла. Третнього дня Тетяна знов пішла до Маври. Циганка розповіла, що сама говорила з Грицем. Він Тетяну любить, але так вже склалося, що вона друга з ряду – мусить уступити. За тиждень в нього з Насткою весілля. Маврі було жаль і Тетяни, і Гриця. Дівчина йшла від Маври і роздумувала, хто ж винен. Вона вирішила, що винне лихо, яке в Грицеві заховалося, і Тетяна це лихо вб'є. Вночі дівчина сказала матері, що йде шукати цвіту папороті. Мати ледве стримала її. Почувши від матері, що завтра неділя, дівчина пригадала, як колись Мавра казала: "В неділю рано...".

В неділю рано Тетяна побігла в ліс, але до Маври не хотіла йти. Тетяні здавалося тепер, що Мавра вже не любить її, що любить Настку. Та опинившись біля Мавриної хати, дівчина почула, що всередині хати чути голос якогось чоловіка. То був Андронаті. Він говорив, що їм обом, Маврі і йому, не йти тепер до Гриця признаватися до нього, розповісти йому, чий він син, бо він циганів не любить. Ліпше переждати аж по його весіллі з Насткою. Від сьогодні за тиждень в неділю їх весілля. Тетяна втратила рівновагу душі. Зачувши про весілля Гриця з Насткою, вона скричала і побігла. Дівчина прибігла під "Білий камінь", кликала Гриця, та його тут не було. Тут вона знайшла зілля, яке Мавра казала копати у неділю. Тетяна кинулася рвати зілля.

Настав вечір в середу перед весіллям. Мавра перебирала вдома зілля і думала, котре дати Тетяні, щоб її жаль за Грицем утихомирився. Вирішила дати зілля з-під "Білого каменя". Воно добре, чудотворне. Як дати його мало, воно в сон кидає; а дати забагато, воно іноді і смерть приводить.

Мавра була щаслива, бо віднайшла свого батька, якого вважала мертвим, і знала, що Гриць її син. Гриць незабаром жениться, піде на своє, а його молода, добра білолиця дівчина, заможна, обіцяла йому, що візьмуть Андронаті до себе. Тепер Мавра хвилювалася лише за Тетяну, але циганка ще могла її врятувати. По весіллі візьметься до неї, приведе назад до розуму. А там... з часом вона Гриця забуде і за другого піде.

*Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.*

*Авторські права на переказ належать Укрлібу*

Було вже пізно, коли до Маври прибігла висока, молода, в лиці біла дівчина з заплаканими очима. То була Настка. Вона просила Мавру бігти рятувати хворого Гриця, бо йому починено. Рано він поснідав, відтак впав у сон і так спить мертвецьким сном. Мавра зірвалася на рівні ноги, вхопила клунок з своїм зіллям і побігла з Насткою. Дівчина кричала, що Гриця отруїли, бо під вікном знайдено пляшку, а пастух бачив дівочу постать, як летіла лісом, якась чорноброва... Було в четвер рано, як на місці

стали, та Гриць був уже мертвий.

Під час похорону Гриця циганка Мавра в нечуваній розпущі кидалася на старого батька і звинувачувала, що він її сина від неї забрав, підкинув багачам, щоб зазнав ліпшої долі, як циганська, і ось яка доля постигла його в багатстві. Старий Андронаті зразу боронився, а відтак умовк. Почувши жалібну гру трембіти, старий згадав, як чув її тоді, коли тримав колись білого внука на руках...

Між присутніми в хаті була й Іваниха Дубиха, бо думала, що Тетяна з'явиться тут. Люди ззиралися на неї, перешіптувалися, а їй те байдуже. Раптом знадвору почувся спів. То прийшла Тетяна. Висока, худа, бліда, з розшарпаним волоссям, червоними маками завітчана, з очима, що нікого не бачать. Дівчина співала: "В неділю рано я зілля копала, в понеділок рано пополокала, в вівторок зілля я варила, а в середу рано я лихо убила". Мавра зі сваркою кинулася на дівчину і п'ястуком звалила дівчину додолу. Іваниха Дубиха опинилася коло доньки і крикнула Маврі, щоб не била дочку, а її. Мати запитала дочку, чи це вона отруїла Гриця. Тетяна почала ніжно співати: "Гей, на Івана, гей, на Купала... гей, гей, гей!.. Красна дівчина долі шукала — гей, гей, гей!". Потім дівчина вибігла з хати, а мати повалилась додолу.

Поховали Гриця. Андронаті і Мавра вернулися до циган. Іваниха Дубиха з людьми шукали Тетяну, яка пропала без сліду. Вночі мати почула шум річки, а потім - спів дочки: "Гей, на Івана, гей, на Купала... гей, гей, гей!..Красна дівчина долі шукала — гей, гей, гей!..". Іваниха Дубиха зірвалася. Надворі був ясний день. Чи їй спів Тетянин лиш приснився? Та тут заблисла їй страшна думка до голови. Жінка з челяддю побігла над ріку. Біля каменя плавав один великий цвіт червоного маку. Друга квітка була біля берега.

*Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.*

*Авторські права на переказ належать Укрлібу*